
Maria PEDRYC-WRONA
Pracownia Metodyki Biologii
Instytut Biologii UMCS
Lublin

FORMY KONTROLI OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW W ŚWIETLE REFORMY EDUKACJI

Kontrola osiągnięć uczniów jest integralną częścią procesu dydaktycznego. Niezależnie od typu i szczebla szkoły jest to jedyny sposób oceny osiągnięć uczniów i promocji ich do następnej klasy. Wiadomo, że kontrola nie może być jednorodna. Nie powinna badać, jak to jest bardzo często, tylko wiadomości ale również umiejętności i postawy (3). Wiadomo powszechnie, że znacznie łatwiej jest sprawdzać wiadomości ucznia, natomiast o wiele trudniej – umiejętności. Dlatego też wszelkiego rodzaju sprawdziany mają zadania głównie badające wiadomości. Kontrola pisemna z biologii, szczególnie w liceum ogólnokształcącym, ma często formę testu wyboru wielokrotnego. Choć są również szkoły, gdzie uczniowie w ogóle zadań zamkniętych nie rozwiązują lub robią to sporadycznie. Nie wdrożeń do tego typu sprawdzianu natrafiają na duże trudności w jego rozwiązywaniu. Powstaje więc pytanie, którą z form kontroli pisemnej lepiej stosować – zadania otwarte, czy zamknięte (testy). Jedne i drugie mają swoich zwolenników i przeciwników zarówno wśród nauczycieli jak i uczniów. Stosowanie testów jako sprawdzianu uzasadnia się tym, że większość egzaminów wstępnych na wyższe uczelnie, gdzie przedmiotem egzaminacyjnym jest biologia, jest w formie testu. Korzystanie natomiast z zadań otwartych, w czasie sprawdzianów, przygotowuje uczniów do matury.

Obecnie, w związku z reformą edukacji i co za tym idzie, zmianą systemu egzaminów na wyższe szczeble kształcenia, powstaje pytanie: która forma kontroli (test czy zadania otwarte) lepiej sprawdza wiadomości i umiejętności uczniów? W przedstawionej pracy podjęto próbę określenia, która z form kontroli bardziej odpowiada uczniom, i w jakim stopniu każda z nich sprawdza i ocenia ich wiadomości i umiejętności. W tym celu przeprowadzono sprawdzian dotyczący tego samego materiału zarówno testem wyboru wielokrotnego jak i zadaniami krótkiej odpowiedzi.

Badania przeprowadzono w klasie pierwszej liceum ogólnokształcącego o profilu biologiczno-chemicznym. Do badań wzięto materiał obejmujący mszaki i paprotniki. Po realizacji programu obejmującego obie jednostki systematyczne, przygotowano test wyboru wielokrotnego, składający się z 42 zadań, którym przetestowano uczniów (1, 2). Po dwóch tygodniach ci sami uczniowie zostali poddani ponownej kontroli obejmującej ten sam materiał. Tym razem uczniowie dostali do rozwiązania zadania otwarte. Z pięciu zadań, dwa wymagały swobodnej odpowiedzi, w całości redagowanej dowolnie przez uczniów. W jednym z zadań uczniowie mieli uzupełnić tabelę porównawczą. Następnie uzupełnić, odpowiednimi stadiami, cykl rozwojowy roślin. Ostatnie zadanie wymagało rozpoznania, opisanie i wyjaśnienia różnic między dwoma rysunkami przedstawiającymi budowę anatomiczną dwu różnych roślin.

Na kolejnej lekcji uczniowie otrzymali ankietę, której pytania dotyczyły ich opinii o obu formach kontroli pisemnej. Ankieta zawierała 5 pytań.

1. Która forma zadań kontrolnych bardziej Ci odpowiada:

- a) test,
- b) zadania otwarte.

Na to pytanie 67,7 % uczniów odpowiedziało, że woli test, zaś 32,3 % zadania otwarte.

2. Która forma kontroli, Twoim zdaniem, lepiej bada wiadomości i umiejętności uczniów:

- a) test,
- b) zadania otwarte.

Uczniowie stwierdzili w 64,5 %, że zadania otwarte lepiej badają ich wiadomości i umiejętności.

3. Która forma kontroli, Twoim zdaniem, jest bardziej obiektywna w ocenianiu:

- a) test,
- b) zadania otwarte.

Uczniowie zdecydowanie wskazali na test jako bardziej obiektywną formę kontroli (74,2 %).

4. Która z form kontroli, Twoim zdaniem, powinna być stosowana jako sprawdzian:

- a) wyłącznie test,
- b) wyłącznie zadania otwarte,
- c) zarówno test jak i zadania otwarte.

Niezależnie od wcześniejszych deklaracji, preferujących test bądź zadania otwarte,

jako formę kontroli, uczniowie w 83,9 % stwierdzili, że obie formy powinny być stosowane. Wyłącznie za testem opowiedziało się 12,9 %, a za zadaniami otwartymi 3,2 %.

5. Krótko uzasadnij swoje stanowisko.

Uczniowie opowiadający się za testem uzasadniali to między innymi tym, że:

- przygotowuje do egzaminów wstępnych,
- można zmieścić się w czasie i rozwiązać wszystkie zadania,
- wymaga dokładnej znajomości materiału (szczegółów),
- jest mniej stresujący,
- unika się błędów ortograficznych,
- można „strzelać i ściągać”.

Uzasadniając swoje stanowisko, niektórzy uczniowie krytykowali testy, twierdząc że:

- test ogranicza ucznia,
- posiada czasem niezrozumiałe sformułowania,
- posiada czasem bardzo zbliżone odpowiedzi i trudno wybrać tę najbardziej właściwą.

Z kolei uczniowie ustosunkowujący się pozytywnie do zadań otwartych twierdzili, że:

- zadania te przygotowują do matury,
- wymagają większej uwagi i skupienia,
- można wykazać się większą wiedzą,
- trzeba znać cały materiał i umieć wybrać odpowiednie informacje.

Podkreślano również, że często brak im czasu na danie pełnej odpowiedzi, szczególnie gdy uczeń wolno pisze i wtedy nie zdąży odpowiedzieć na wszystkie zadania lub nie wyczerpie do końca tematu. Nie bez znaczenia była również możliwość popełniania błędów zarówno merytorycznych jak i ortograficznych.

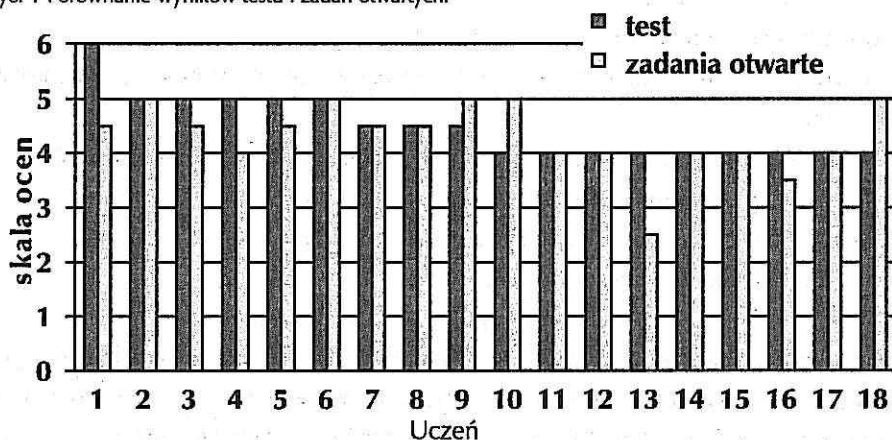
Z analizy odpowiedzi uczniów na pytania ankiety, wynikało, że każda z form ma wady i zalety, ale do pełnej, obiektywnej oceny ucznia, powinno się stosować różne formy kontroli.

Opinie uczniów i ich preferencje, odnośnie formy kontroli, porównano z wynikami, jakie osiągnęli z obu sprawdzianów. Z analizy wynika, że z 67,7% uczniów preferujących test tylko 23,5% miało z niego wyższe oceny. Natomiast w grupie uczniów, którzy wolą zadania otwarte (32,3%) lepiej na nie odpowiadało aż 50% badanych. Jednakowe oceny z obu form sprawdzianu otrzymało 26,5%, z tym, że w tej grupie wszyscy wskazywali na test, jako faworyzowaną formę kontroli.

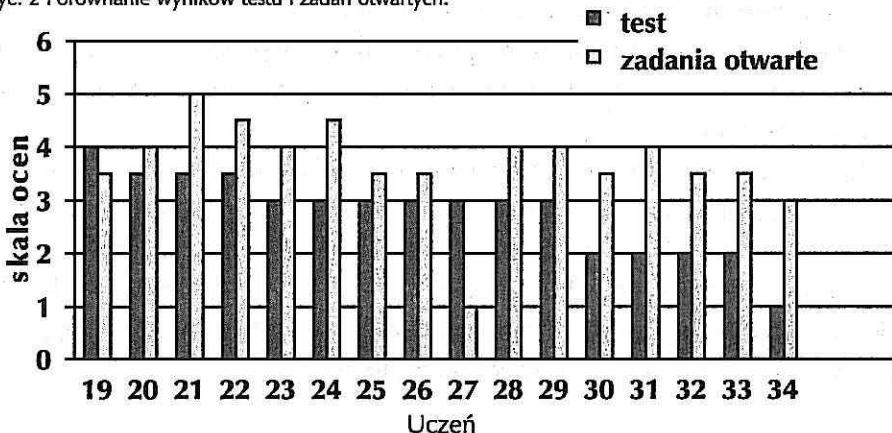
Z powyższej analizy wynika, że uczniowie nie potrafią obiektywnie ocenić swoich możliwości rozwiązywania różnego typu zadań. Nie zawsze to co wydaje się im łatwiejsze jest takie w rzeczywistości. W badanej grupie uczniów deklaracje dotyczące preferowanych zadań pokrywają się z wynikami w 53,5 %, nie pokrywają się w 20 %. Jednakowe oceny z obu form sprawdzianów otrzymało 26,5 %, mimo że wskazywali na test jako preferowaną formę sprawdzianu.

Porównanie ocen z testu z ocenami z zadań otwartych wykazało, że mimo preferowania przez większość uczniów zadań zamkniętych (67,7%), średnia ocen z nich wynosiła 3,76 i była niższa od średniej ocen z zadań otwartych, która wynosiła 4,01 (ryc. 1,2). W grupie uczniów osiągających wyższe oceny, test był rozwiązywany poprawniej niż zadania otwarte. Natomiast w grupie słabszych uczniów wyższe oceny były z zadań otwartych niż z testu.

Ryc. 1 Porównanie wyników testu i zadań otwartych.

Ryc. 2 Porównanie wyników testu i zadań otwartych.

Analiza wyników eksperymentu wykazała, że wiadomości i umiejętności uczniów należy badać różnymi formami kontroli. Jednakże aby potwierdzić wyniki badań wykonanych na małej grupie uczniów, należy je powtórzyć na większej populacji. Takie możliwości stwarza obecnie system „Nowej matury”, gdzie wprowadzono zadania redagowane w różnej formie, zarówno otwarte jak i zamknięte, a analiza prac maturalnych powinna dać odpowiedź na interesujące nas zagadnienie.

Literatura

1. Niemierko B. (red.), 1975, *ABC testów szkolnych*, WSiP, Warszawa.
2. Niemierko B. (red.), 1975, *Testy osiągnięć szkolnych. Podstawowe pojęcia i techniki obliczeniowe*, WSiP, Warszawa.
3. Stawiński W. (red.), 1985, *Zarys dydaktyki biologii*, PWN, Warszawa.